

**Somogyi József: Hazánk közoktatásügye a második világháborúig.** Budapest, 1942. Eggenberger-féle könyvkereskedés.

A szerző maga mondja az Előszó-ban, hogy könyve tulajdonképpen tankönyv jellegű, 12 év alatt tartott iskolaszervezetani előadásainak közrebocsátása. Kőrnis (Magyarország közoktatásügye a világháború óta, 1927.) műve megjelenése óta eltelt idő mélyreható változásaival kiegészítve új meglátások szerint írta meg a művét. Felhasználta az idevágó irodalmat, a közoktatásügyi rendeleteket, törvényeket, miniszteri indokolásokat. Az 1941. év végén lezárt állapotokról ad világos, áttekinthető képet.

Az egész művet 6 részre osztotta: 1. A közokt. ügy általános alapelvei (a nevelés joga, intézmények fejlődése, közokt. int. rendszere.) 2. Csecsemő- és kisdidnevelés. 3. Alsófokú okt. (Általánosan oktató iskolák, szakiskolák, gyógypedagógiai isk., gyermekvédelem, iskolán kívüli népművelés, leventeegyesületek). 4. Középfokú okt. (Részletesen ismerteti az ide tartozó intézményeket). 5. Felsőoktatás. (14 fő- és ezeken belül több részlet-pontban tárgyalja). 6. Közoktatásügyi igazgatás. (Középfokú tanügyi hatóság, VKM, Orsz. Közokt. Tanács).

Az alsófokú oktatás tárgyalásának menete nagyjából a következő: mindenképp előtűt összefoglaló képet ad az iskolatípusról, megadja annak történetét, szól a szervezőterőről, pontosan közli az óraterveket, szól a tanítóról, annak alkalmazásáról, illetményeiről, az iskolafenntartókról, az első- és másodfokú hatóságokról, végül kimerítő statisztikával zárja le a fejezetet.

A középfokú oktatás tárgyalásának irányadó szempontjai: az iskola kialakulása, története, mai szervezete, pontos óratervek (fiú- és leány külön), oktatászmélyzet (tanár, szaktanító), iskolafenntartók, felügyelő-hatóságok, ezek ügyköre, az egyes tárgyak szerepe, az érettségi-vizsgálatok, stb. Tiszta képet kapunk pl. a Liceum és tanítóképzőintézet, ill. akadémia ma eléggé bonyolult állapotáról.

A felsőfokú oktatás, a legteljesebb szakoktatás minden területére alapos tudással vezet el. Történet, szervezet, tanulmányi rend, stb. egy-egy fejezete az illető intézmény teljes ismertetésének.

Külön kell szólnunk érdemeiről. — Bevallhatjuk, hogy a nevelők közül sokan már nem voltak tisztában hazánk közoktatásügyének mai szervezetével. Világosan csak azok láttak, akik behatóan foglalkoztak vele. Értéke tehát mindennekeftt az, hogy külön tanulmányozás nélkül a mű segítségével azonnal feleletet kapunk felmerülő kérdéseinkre, esetleges kételyeinkre. Elismerésre méltó, hogy a sokszor nélkülözhetetlen törvényeket, módosításokat, legalább zárójelben, megemlíti az egyes iskolafajokkal kapcsolatban. Feleslegessé tesz sok-sok keresgélést a rendelkezések bonyolult világába. Haszna: segítségével és útbaigazításaival a legmegfelelőbb életpályára irányíthatjuk a kezünkön nevelődő fiúkat.

Somogyi alapos tudással, nagy rendszerező képességgel és készséggel megírt munkája nem hiányozhatik egyetlen iskola igazgatói irodájából, tanítói, ill. tanári könyvtárából sem.

*Alpár Gyula.*

**H. A. L. Fischer, Európa története.** III. (É. n. 1941. 507 1. Singer és Wolfner kiadás.)

Napjaink legtöbb történelmi problémája a bécsi kongresszus koráig nyúlik vissza. Ennek merev konzervativizmusa és gyanakvás-sugallta helytelen intézkedései keltették fel a nemzetiségi és társadalmi rekációt, mely a negyvenes évek for-

rongásaiban, majd a szociális kérdés megoldási kísérleteiben újra és újra megremegtetelte az európai életnek a meghaladott abszolutizmuson épülő korlátozásait. A bécsi kongresszust u. i. az az elv vezette Európa újjárendezésében, hogy távolartsák a francia eszmék hatásait a feudális monarchiáktól, főleg pedig az osztrák császár birodalmától.

Ennek a kornak történetét elmélkedői végig Ficher nagyszabású európai történelmének harmadik kötetében. A műnek tartalmi ismertetését lapunkban nem adhatjuk, csupán a szerző történet szemléletének és írói módszerének néhány sajátosságára mutatunk rá. A mű nem eseménytörténet akar lenni, hanem oknyomozás és eszmélődés. Elmondhatjuk róla, hogy az oknyomozás klasszikus alkotásai közül való. Az események vázlatos bemutatása nyomán inkább elgondolkozik velük kapcsolatban és mérlegeli azokat. Értelmezése a XIX. sz. politikai alakulásaira érdekes fényt vet, de okadatolását többször egyoldalúságba viszik világnézetének erős meghatározó koriáta. Spencernek a fejlődésemelétről, továbbá a világegyetemnek természettudományos magyarázatáról való elveit mint egyik létesítő okot szervesen beleilleszti a XIX. századi angol felfogás politikai individuálizmusának összképébe. — Cavournak egyházpolitikai harcából levont következtetéseiben pedig alaptalanul marasztalja el a Vatikánt; s egyébként is többször előfordul, hogy a politikai tévedéseket elsősorban a „klerikálisok“ számlájára igyekszik írni. (218—9, 224—5 lk.) Darvinnak a fajok eredetéről és az ember származásáról szóló munkáit — a természettudományok kétségtelen tanúsága szerint — jelentőségükben túlértékeli.

A mérleg másik oldalára azonban több kiemelkedő írói tulajdonságot helyezhetünk. Ilyen pl. az a tényszerűsége alapuló meditatív beállítottság, mellyel a szerző lehetőleg minden indítókot fel akar deríteni. Nápoleon hosszú hadjáratsorozatát, melyben szinte egész Európával szembekerült, Ficher valószerű megokolással illeszti bele a császárság politikai és gazdasági tervei közé. Legmélyebb indítóokát pedig nagy valószínűséggel a kontinentális zárlatban jelöli meg. A társadalmi kérdéseknek (marxizmus, gyarmati rabszolgaság) tárgyalásakor emelkedik a szerző a történetírói tárgyilagosság legigazibb magaslataira. (229 sköv., 243 sköv. lk.)

Személyrajzai tárgyiak mértéktartással és méltányos jellemzéseikben valóban példaszerűek. Az írónak határozott törekvése, hogy — minden emberi és faji részrehajlason felülemelkedve — ítéleteit a történeti érdem valóságára és tartósságára szerint szabja meg.

Az egész mű áttekintését, amelyet pedig 23 oldalas név és tárgymutató egészít ki, megnehezíti, hogy nincs tartalomjegyzéke.

Magyarország történetét 1790—1939-ig Balla Antal írta meg a kötetben.

Visy József.

**Hankiss János, Irodalomszemlélet. Tanulmányok az irodalmi alkotásról.** (Kir. Magy. Egyetemi Nyomda könyvesboltja. Budapest, 1941. 162. o.)

Az irodalmi alkotás és irodalmi élvezet szoros kölcsönhatásban állanak egymással, de a kettőjük helyes aránya sok tényezőnek ritka együlthangzását kívánja meg. Az író és olvasó között ott él mint láthatatlan szellemi tényező a kor világnézeti eszménye, továbbá művelődési és izlésbeli igénye. Az élményszerű irodalmi élvezésben, vagyis a maradéktalan megértésben nagy része van az olvasóközönség beleélésének, odaadó készségének: vagyis az alkotó és befogadó lélek összhangjának. — Ennek az egymásra-találásnak lélektani feltételeit kutatja Hankiss János elmélyült tanulmánya. (V. ö. A beleélés, A hangulat c. fejezeteket.) A könyv, amely